

MER ENN MILDE GAVER

av

ODD KVAAL PEDERSEN

I vrimmelen av Uppsala-inntrykk som spenner fra matsalens groteske presentasjon av samtidig nød og grusomhet til de farverike oppbud av geistlige i praktfulle tekstiler, fra patetiske forsøk på ungdommelig protest til tungtveiende argumenter i omfangrike dokumenter, skiller en sordinert påminnelse seg ut. Man så den på en enkel strektegning i sort/hvit: «Little Brother Is Watching You».

Setningen – «Minste bror ser deg» – innbyr til refleksjoner i mange retninger. Litterært alluderer den George Orwells dystre fremtidsvisjon av oss alle som slaver under Store Brors konsentrerte maktapparat i et Oceania anno «1984»: «Store Bror ser deg».

Bibelsk henspiller den på Kristi dommedagslignelse slik den er referert hos Matteus: Jeg var sulten, jeg var naken, jeg var fremmed. Dommen rammer oss som *ikke* kommer den nødstedte i møte som Kristus så klart solidariserer seg med: «Hva I har gjort imot en av disse mine minste brødre, det har I gjort imot meg». Den nødstedte – og det er i vår verden milliarder av nødstedte – bærer Kristi ansiktstrekk, og vår holdning overfor ham eller henne, er vår holdning til Kristus.

«Minste bror ser deg» – i all sin spinkelhet avdekker denne setningen noe av det mest egentlige ved den kristne kirkes situasjon og misjon i en vanskelig og forvirret verden. Under og bak alle de teologiske, sosiologiske, økonomiske og politiske utredninger som ble ekspert- og plenumsbehandlet under Kirkenes Verdensråds fjerde generalforsamling i Uppsala 1968 – antagelig det mest representative kirkemøte siden oldkirken – lå der

nemlig en etisk problemstilling hvor holdningsalternativene er — enten å ta påminnelsen :«Minste bror ser deg», alvorlig, eller å svare med Kain: «Er jeg min brors vokter».

Denne utvetydige utfordring har vært en historisk virksom faktor i kirkens liv, og den er blitt besvart bl. a. gjennom det misjonsarbeid som har ført til unge og livskraftige kirker i Asia, Afrika og Latin-Amerika — kirker som nu forsøker å orientere seg med sikte på en meningsfylt handling i miljøer preget av de sørgelig kjente u-landskarakteristika: overbefolkning, sult, uvitenhet, fattigdom.

Tradisjonelt har imidlertid kirkens oppgave vært begrenset til misjonsdiakonien. Unektelig, den dekker et imponerende tjenestefelt i utviklingslandene — fra små og uanseelige poliklinikker i Afrikas avkroker til ruvende hospitalbygg i travle sentra. Den kulturdiakonale vilje til innsats har gitt seg utslag i en omfattende skolevirksomhet — fra landsbyens hytteskoler hvor barn preget av den enkleste form for tilværelse lærer å lese til gymnas, lærerskoler og universiteter. Diakonien omfatter også barnehjem, barnehaver, spesialskoler og — særlig de siste decennier — pionerprosjekter innen industri og landbruk ut fra den oppfatning at mennesket må ha, ikke bare noe å leve for, men også noe å leve av.

Når man kjenner til hvor begrenset denne kirkelige innsatsens ressurser er, virker resultatene imponerende. Men de er likevel for beskjedne i forhold til den gigantiske, aktuelle utfordring fra de fattige milliarder. Kanskje kan man karakterisere utfordringen med den kjente britiske sosialøkonomen og forfatteren dr. Barbara Wards ord under Uppsala-møtet: «Menneskene i velstandslandene har en førstefødselsrett som de må dele med andre.»

Hvordan?

Spørsmålet har ledet de kristne kirker til en omfattende og dyptpløyende studieprosess hvis resultater forelå i dokumentform i Uppsala. De er uttrykk for en sosial-etisk «vekkelse» og som ved enhver «vekkelse» kan språkbruken virke fremmed, nærmest forskrekkende. Befolkningskontroll og investerings-

mønstre, sysselsetting og råvarepriser, lønnskamp og internasjonal beskatning er forholdsvis nye ord i kirkelige dokumenter. Men de er uttrykk for en nyorientering som er påkrevet dersom kirken vil leve opp til den ambisjon som var Uppsala-møtets: å øve en helbredelsens tjeneste overfor en verden som virker syk og ligger i mørke. De studieprosesser som gikk forut for den fjerde generalforsamling og som vil fortsette i årene fremover, er alvorlige forsøk på å finne ut det svekkede samfunnslegemets eksakte anatomi og psyke — hvilke krefter som virker helende og hvilke krefter som synes å konspirere mot det. Hva man trengte — og hva man fikk — var en flombelysning av vår samtid som kunne lede kirkens folk bort fra den sørgelig utbredte form for angst og ønsketenkning som gir feil kontakt med virkeligheten.

Innenfor rammen av denne artikkel, som er inspirert av Uppsala 1968, er det ikke mulig å komme inn på u-landsproblemets mangfoldige aspekter. Befolkningstilveksten som er så meget større enn jordens evne til å produsere mat — Malthus' sammenligning hvor han påpeker at befolkningstilveksten vil øke som en geometrisk rekke, mens matproduksjonen bare vil øke som en aritmetisk begyner å bli dystert aktuell i det globale perspektiv — videre utpiningen av jorden som gir dårlige avlinger og større fattigdom som igjen resulterer i ytterligere utpining; sult som forårsaker sykdom og enda mer fattigdom; med andre ord hele kjeden av onde sirkler som griper inn i hverandre og befordrer hos en enkel betrakter en følelse av fullstendig oppgitt overfor hele problemkomplekset.

Med alt dette dystert in mente, er det imidlertid nødvendig å begrense fremstillingen til noen bemerkninger som forhåpentlig kan være relevante når det gjelder vår egen vestlige verdens holdning til problemene ved slutten av 60-årene som skulle ha vært «utviklingens decennium».

Det er ikke mulig å gjøre opp endelig status for denne periode, men noen antydninger om hvor vi står, kan være nyttig. Videre synes det å være av betydning å legge noe mer vekt på informasjon om de rent handelspolitiske strukturer som ensidig favoriserer de rike land — et problemkompleks som altfor ofte overses

i tradisjonelle misjonssammenhenger. Nøye forbundet med de økonomiske problemer er en rekke — mer eller mindre fordomsfulle — forestillinger som gjør seg gjeldende i forbindelse med u-landenes innbyggere — forestillinger som man fra kirke- og misjonshold bør være de første til å erstatte med mer saklig informasjon. Det er nemlig en kjensgjerning at rasismens onde sirkel av to årsaker som gjensidig påvirker hverandre: fordommer og stor økonomisk ulikhet — i høy grad kan tillempes forholdet mellom rike og fattige land. Fritt sitert etter Gunnar Myrdal, ville man kunne si det omtrent slik:

De rike lands fordommer og påfølgende — skjulte eller åpne — diskriminering hindrer de fattige land i å høyne sin økonomiske, sosiale og kulturelle standard, og den lave standard og mangelen på utvikling anføres så i neste omgang som årsak til de rike lands fordommer. Fattigdommen avler ny fattigdom og fordommene øker. Med basis i fordommene mener man så å ha dekning for den antagelse at utviklingslandenes forventninger og krav til uavhengighet, fri disposisjonsrett og rett til å bestemme sin egen fremtid, er urimelige og uberettigede — ja, at et formynderskap fra de rike lands side egentlig er både påkrevet og berettiget. Også en altfor ensidig negativt preget misjonsinformasjon kan, selv om den ikke er ment slik, bidra til å øke fordommene, særlig fordi den bare i unntagelsestilfeller presenterer nødsbildene i sammenheng med de samfunnsforhold, og da særlig de økonomiske strukturer, som bevirker nødssituasjonene. Det er f. eks. sjelden, for ikke å si aldri, at man i misjonsblader blir gjort oppmerksom på at de mennesker som vi «misjonsfrer» til, i realiteten gir mangfoldig ganger så store offer i vår favør, ikke frivillig, men tvunget av handelspolitiske strukturer. Den «folkegave» på 10 millioner norske kroner som ble gitt under jubileumsaksjonen i 1967, er når alt kommer til alt en patetisk avlat, når man tar i betraktning hva mottagerne av disse penger må gi avkall på for at vår velstand skal opprettholdes. Når vi ikke tenker over det på den måten, skyldes det hverken at vi er mer onde eller mer selviske enn før. Vi er bare inne i en vanetenkning av farlig karakter, en vanetenkning som misjonene

med sine nuværende hjelpe-strukturer kan være medvirkende å opprettholde. Det er derfor et spørsmål om ikke hele misjonens opplegg må forandres radikalt fordi den nu, med sine hjelpeprogrammer, bare gir en falsk følelse av god samvittighet: «Men det gjøres jo så meget for u-landene». Kanskje burde misjonene gjennom sin informasjon snu helt om: ikke fortelle om hvor *meget* som gjøres, men tvertom hvor *lite* som gjøres, hvor *hjelpeløs* man egentlig er. Antagelig er det nødvendig at misjonærene fremdeles opptrer som de rike lands hjelpe-agenter i de fattige land, men med tanke på fremtiden er det kanskje mer viktig at de blir de fattige lands anklagende talsmenn overfor den rike verdens maktsentra. For å sette det en smule på spissen: Det er et spørsmål om ikke de unge kirker i Asia og Afrika burde kalle misjonærer til å forkynne for høvdingene i Wall Street, Bryssel og London City. Vi har vært ganske flinke de siste hundre år når det gjelder å velte ju-ju-altere og brenne tryllemidler i bortgjemte landsbyer, men når det gjelder pengevekslernes bord i det tempel som vi kaller kristenheten, har vi gått som katten rundt den varme grøten.

Med dette kan man kanskje bli beskylt for å forkynne et «social gospel». Men en ting er hva dette betyr i en ganske spesiell teologisk sammenheng, en annen sak er at rett forstått må evangeliet nødvendigvis være forbundet med det sosiale. Hvis vi holder oss til Bibelen som kristenhetens fremste informasjonskilde, så er den ikke noen himmelspeiling, men en åpenbaring av Guds vilje i historien, i samfunnet, i mellommenneskelige relasjoner, i det sosiale liv, i politikken. Israelsfolkets orientering skjedde ikke ut fra ønsker og angst adressert til noe ukjent. Gud talte direkte til menneskene og påbød dem å orientere seg i den aktuelle virkelighet. Og når forstanden ble formørket og folket kom på vidvanke, opptråtte profetene hvis ord ikke var mytiske foregripelser av fremtiden, men irriterende soleklare i sin påvisning av de faktiske forhold. Denne evne til virkelighetsorientering må gjenvinnnes dersom vi vil unngå de katastrofer som truer vår rike, fattige verden.

Tar man i dag for seg u-landssituasjonen øyner man noe som

mange oppfatter som lyspunkter, og som man betrakter som resultater av en viss samvittighetsvekkelse i de rike land. Det skrives og tales daglig om jordbruksprosjekter, skoler, sykehus, industriprosjekter og hele rekken av såkalte utviklingsfremmende tiltak. De frivillige organisasjoner går stadig inn for nye prosjekter, og synet for en rent humanitær hjelp har også fått bredere plass i misjonene. Misjonene har også fått økte bidrag fra statlige og internasjonale hjelpeorganisasjoner.

I det minste, tenker man, er opinionen vakt for det syn at sult, sykdom, arbeidsløshet og fattigdom er *problemer* i Asia, Afrika og Latin-Amerika. Det er ikke så mange ti-årene siden man anså ulykkene som noe nærmest hørende til naturens orden. Dette kan i og for seg sies å være riktig.

Hvis man vil lage en realistisk situasjonsrapport, kan man imidlertid ikke se at disse tiltakene dominerer bildet, snarere er de som små og uanseelige oaser i en uendelig og mistrøstig ørken.

Det er grusomt urettferdig overfor dem som arbeider i de mange u-landsinstitusjoner å kalle dem Potemkin-kulisser. Men som slike blir de ofte brukt av de rike lands toneangivende som gjerne vil gi en betryggende lys kontrast til det faktiske u-landsmørke, en trøstende kvittering for innbetalt avlat: «Bevares, det gjøres da en mengde for disse menneskene.»

Samtidig med fremhevelsen av alt «det gode som gjøres» foregår det en utlevering av alt det negative som hender og som i svært mange tilfelle blir tatt som forklaring på at man ikke kommer lenger i u-landsbestrebelsene: grensetvister, stammefeider, diskriminering, krig. Fra de forskjellige massemedias side er reportasjen som regel upåklagelig «nøktern». Det dreier seg om nakne fakta. Hva man imidlertid ikke er seg bevisst er at disse «nakne fakta» mottas av mennesker i Europa som gjennom årrekker er blitt inngitt med fordomsfulle vitnesbyrd om forholdene i Asia og Afrika. Tenk bare på uttrykk som «den gule fare» og «det mørke fastland».

I denne sammenheng står man overfor en informasjons- og opplysningsvirksomhet som misjonærene i første rekke burde

føle seg kallet til å ivareta. De vet — eller burde vite — at når humanitære og statlige hjelpetiltak i u-landene ikke lykkes, skyldes det ikke rasebestemte negative trekk. De negative karaktertrekk er almenmenneskelige.

Man kan sagtens diskutere med alle kunstens regler mot at denne krise *grunnleggende* er av økonomisk art. Det er sikkert også en illusjon å tro at et nytt system alene kan løse alle problemer. Men så lenge de handelspolitiske strukturer er som de er nå, kan de mange hjelpetiltak bare bli «flikking og lapping». En slik «flikking og lapping» hører med til kirkens diakonale forpliktelser. Men misjonen må fremheve, på nytt og på nytt at selv om dens innsats mangedobles, betyr den intet brudd på den onde kjede av systembestemte tilstander som hindrer utvikling og holder to tredjedeler av menneskeheten på et konsentrasjonsleirnivå hva mat og arbeid angår.

II

Noe forenklet har det som en illustrasjon av det skjeve bytteforholdet i verden, blitt pekt på at en endring i råvareprisene på bare fem prosent er tilstrekkelig til å oppveie all hjelp til u-landene — lån og militær bistand inklusive.

Råvarer utgjør nemlig nitti prosent av u-landenes eksport. Men tilbudet av råvarer er i svært mange tilfelle større enn etterspørselen, dessuten er prisene lave og labile. U-landene kan med andre ord ikke regne med noen sikker og god inntekt selv om de anstrenger seg for å produsere mer av sine tradisjonelle eksportvarer.

På den annen side øker u-landenes behov for import av ferdigvarer. Disse varer må man da kjøpe dyrt fra de rike land som på sin side bare er villige til å betale lave priser for u-landsproduktene — eller kanskje endog avvise disse produktene fordi man ikke trenger dem.

Som man ser er bytteforholdet skjevt. De rike land har alle muligheter for å få solgt sine varer og blir stadig rikere, mens de fattige land, selv om deres innbyggere maktet å gå inn for sterkt

økt innsats, blir bare fattigere fordi de har få eller ingen sjanser til å få solgt sine varer til noenlunde rimelige og stabile priser.

At de mer eller mindre vel utarbeidede økonomiske utviklingsprogrammer ikke gjennomføres kan selvfølgelig også ha andre årsaker. Sikkert kan det pekes på at mange medlemmer av u-landenes elite er upraktiske, at de foretrekker det politisk populære fremfor programmer som krever nøysomhet og forsakelse. Men hvilket land i verden er forskånet fra mennesker med negative karaktertrekk? Ihvertfall har de som nevnt ikke noe med rase å gjøre, slik mange ønsketenker seg det.

U-landenes mangel på utvikling er en tragedie. Men mange mennesker står i fare for å bruke tragedien som argument for de systemer som har skapt den: kolonialismen og den nuværende handelspolitikk. Det ble gjort tindrende klart av de to mest prominente foredragsholdere som behandlet dette problemkomplekset under Uppsala-møtet — president Kenneth Kaunda og den britiske sosialøkonom og forfatter Barbara Ward (eller Lady Jackson for å bruke hennes formelt riktige navn).

I sitt foredrag slo dr. Kaunda fast at den største vanskeligheten i utviklingslandene bestod i mangelen på sakkyndig personell og kapital. Det betyr i virkeligheten at man fremdeles mangler det som daværende president Harry S. Truman, i sin tiltredelsestale i 1949, anså som det grunnleggende i de bestrebelsler han foreslo for hjelp til «underutviklede land»:

1. Meddelelse av faglig og vitenskaplig innsikt.
2. Kapitalinvestering.

Etter Kaundas mening var årsakene å finne i kolonitidens historie. Den tids økonomiske strukturer og den tids undervisningsmetoder var ensidig innstilt på å tjene, ikke den stedlige befolkning, men kolonimakten. I dag er man derfor nødt til å importere både eksperter og kapital, noe som i svært mange tilfelle fører til at fortjenesten finner veien ut av landet i stedet for å bli anvendt til utviklingsfremmende tiltak i vedkommende u-land.

Ved to UNCTAD-konferanser¹ forsøkte man å finne løs-

¹ UNCTAD — United Nations Conference on Trade and Development.

ninger når det gjalt å få slutt på det skjeve bytteforholdet i verden, men president Kaunda kunne ikke oppspore noen reell vilje hos de rike land til å jevne ut kløften. Snarere syntes den å bli stadig dypere. Samtidig kuttet hjelpebevilgningene ned, noe som fører til ytterligere desillusjon i u-landene. «Man føler seg sviktet,» som dr. Kaunda uttrykte det.

I hvilken grad utviklingen synes å ville gå i gal retning — dersom ikke noe drastisk blir gjort for å snu den — blir tydelig for enhver når man konfronteres med følgende prognose for befolkningsøkning og velstandsutvikling (presentert av Barbara Ward i foredraget «Poor and Rich Nations» under Uppsalamøtet):

I år 2000 vil verdens befolkning telle nær 7 milliarder mot 3,2 milliarder i dag. Befolkningsøkningen vil være sterkest i u-landene, spesielt i de tradisjonelle «sult-områdene». Ganske annerledes virker prognosene for velstandsøkningen. Mens gjennomsnittsinntekten i de rike land vil øke fra 11 725 kroner i dag til 40 425 i år 2000, vil den i de fattige land bare øke fra 945 kroner til 2275. De samme proporsjoner vil gjøre seg gjeldende med hensyn til nasjonalproduktet.

Barbara Ward gikk nøye inn på den historiske bakgrunn for den nuværende situasjon, og hun satte den rike verdens holdning inn i et pinlig treffende bibelsk perspektiv ved å sammenligne den med fariseerens bønn: «Jeg takker deg Gud for at jeg ikke er som andre mennesker» Den mette verdens begjæringer blir ofte fremsatt med innbilt god samvittighet fordi man tror så fullt og fast at vår rikdom skyldes en vekselvirkning mellom Guds frykt og gevinst, mellom nøysomhetsmoral og velstand, mens u-landenes fattigdom skyldes dovenskap, likegladhet og mangel på evne og vilje til å komme ut av de mange onde sirkler.

Imidlertid er det hundre andre forklaringer som er mer relevante, fremholdt Barbara Ward. En av dem er den «melkekustrukturen» som gjorde seg gjeldende i kolonitiden og, som i henhold til Kaunda, fremdeles var aktuell.

Det var den franske økonomen Pere Lebret som først opererte med betegnelsen «melkeku-økonomi». En illustrasjon av

hva betegnelsen innebærer får man ved et blick på Afrika-kartet. Så godt som alle viktige kommunikasjonslinjer er rettet mot havnebyer som Douala, Dakar, Dar es-salam — alle utskipningshavner for råvarer som tidligere var av så stor betydning for den industrielle vekst i Vest-Europa.

Men denne råvareeksport kom, som Kaunda også nevnte, bare i liten grad de råvareproduserende land til gode. Den lokale befolkningens inntekter var begrenset til det som ble betalt den stedlige, ukvalifiserte arbeidskraften, i noen tilfelle også bestikkelser til lokale politikere.

Med andre ord: Det stod ingen kapital til rådighet for undervisnings- og opplæringsprogrammer, heller ikke for den utvikling av industri som kunne gjøre u-landene mindre avhengig av import av ferdigvarer. Melkeku-økonomien ga seg også utslag i at utenlandske firma kunne føre ut av landet hele profitten som til og med var skattefri.

I mellomkrigsårene så det ut som om behovet for kolonivarer bare ville øke på grunn av de nye tekniske oppfinnelser (tenk bare på bilproduksjonens behov for olje og gummi). Likevel ble det en brå forandring i det hele. For det ene sluttet befolkningen i vest å øke hurtig, noe som førte til mindre behov for kolonivarer. For det annet lyktes det å fremstille en rekke av de produkter som man vanligvis fikk fra kolonilandene, syntetisk, ofte ved hjelp av bi-produkter fra storindustrien.

U-landene henger imidlertid igjen i «melkeku-strukturen». Deres eksport er hovedsakelig basert på råvarer, men i regelen er deres tilbud for ensidige og for små og de eier ikke kapital til å gjennomføre den tekniske og økonomiske utvikling som kunne hjelpe dem ut av deres nåværende situasjon. Riktignok har deres handel med utenverdenen økt, men økningen har vært så meget større ellers i verden, slik at deres andel i verdenshandelen prosentuellet er blitt mindre.

Det gjør det heller ikke lettere at u-landene skal gjennomføre sin ønskede «modernisering» i slutten av det 20. århundre, den «modernisering» som de vestlige land gjennomførte for hundre år siden.

Barabara Ward opererer her med tre hovedkomplikasjoner. For det første misforholdet mellom befolkningstilvekst og ressurser, for det annet den stadig økende urbanisering som tapper landsbygdene for arbeidskraft og skaper et arbeidsløst proletariat i byene, for det tredje deres manglende konkurransedyktighet overfor de rike nasjoner som har hundre års erfaring på de felter hvor u-landene først nå så smått begynner å gjøre seg gjeldende.

Disse tre momenter er egnet til å befordre megen pessimisme, innrømmer Barbara Ward. Imidlertid ville hun peke på noen positive trekk.

Når det gjalt jordbruket i u-landene som er blitt skadelidende på grunn av urbaniseringen, ville hun peke på at nettopp her hadde man likevel, i løpet av de siste årene opplevd å se en gunstig utvikling som resultat av økt faglig innsikt og økt mekanisering. Hun nevnte eksempler fra India hvor økningen i landbruksproduksjonen hadde vært tilstrekkelig til å holde tritt med befolkningsøkningen. Og det er først når en viss velstandsøkning kan spores, at familieplanlegningen kan komme til å bety noe. Her trakk Barbara Ward sammenligninger med Europa og Japan, men understreket samtidig at utviklingshjelp og familieplanlegning må sees som to sider av den samme moderniseringsprosess. Det er urealistisk å fremme disse bestrebelser hver for seg.

Barbara Ward var også innstilt på å legge megen vekt på den japanske modell. Mellom 1870 og 1911 ble det japanske jordbruks avkastning tredoblet. Resultatet var et kapitaloverskudd som kunne investeres i industrien. Samtidig var inntektene i landbruket så store at man hadde råd til å kjøpe industrivarer. Et slikt bytteforhold mellom by og land kunne utvikles også i vår tids u-land, mente hun.

Imidlertid hadde man også fått andre modeller — modeller som i det store og hele fortonte seg som mer besnærende enn Japans. Den russiske betoning av behovet for tungindustri hadde i mange u-land ført til en tankegang som ganske enkelt kan uttrykkes med spørsmålet: «Hvem får det eller det stålverket».

Likevel var det grunn til å sette håp til moderniseringen av jordbruket som ved siden av å gi mer og bedre mat, også ville

gi arbeid til flere og dermed sikre sysselsetning for dem som nå, med falske forhåpninger, flykter til byen.

En mobilisering av landbrukets ressurser stod derfor øverst på Barbara Wards program for utvikling av de land som hittil har befunnet seg i en bakevje. Samtidig må man søke å få i stand jordreformer og sikre markedsføringen. Jordbruksprogrammer i u-landene må alltid følges opp av salgsfremmende tiltak. U-landene må også bestrebe seg på å få i stand større markeder, eventuelt ved regionalt samarbeid.

Når det gjalt de rike lands ansvar i denne sammenheng understreket Barbara Ward at det først og fremst gjalt endring av de nåværende handelspolitiske strukturer. Prisene på råvarer må stabiliseres. Dessuten må man få i stand en revisjon av tollbestemmelsene slik at disse gir u-landsproduktene lettere adgang til de rikere land.

Men – og det er viktig å legge merke til i en misjonssammenheng – Barbara Ward var ikke villig til å stole bare på en endring av markedsforholdene. Det er en tendens i tiden til å «demonisere» en bestemt økonomisk struktur, likesom det i tidligere tider har vært en tendens til å «sakralisere» den samme.

Hva vi imidlertid trenger er – etter min personlige mening – hverken «sakralisering» av en bestemt kultur- eller idé-krets, resp. en «demonisering» av den samme, men rolig, ettertenksom vurdering av hvilke krefter som virker nedbrytende og hvilke krefter som virker helende på det svekkede, globale samfunnslegeme. I det stykke har vi en god del å lære. Det er ganske utvilsomt en tendens blant radikalene til å gjøre Marx til den «Ufeilbarlige». Samtidig er det i typisk konservative kretser som gjerne kombinerer seg med en bestemt type amerikansk «evangelism» en tendens til å gjøre kommunismen til den store stygge ulven. Den rolige ettertenksomhet er unektelig blitt vanskeligere etter Tsjekkoslovakia, men det turde kanskje være relevant å minne om at man må skille mellom økonomiske og andre tankemodeller og en bestemt type imperialistisk stormaktspolitikk som i behov av en «statsbærende myte» har ervervet seg deler av disse og «sakralisert» dem.

Det er ikke usannsynlig at den marxistiske tankemodell har verdifulle synspunkter — også når man betrakter u-landsproblemene ut fra en kristen synsvinkel. Den evne og vilje til situasjonsanalyse som marxismen fremhever som avgjørende, har ofte manglet i de kristne misjoners stillingtagen til u-landsproblemene. Resultatet er at debatten ofte har stanset før den er kommet i gang; en eller annen har proklamert misjonsaktivitet som den eneste utvei, m.a.o. økt misjonsinnsats, som om det var likegyldig *hva* man gjorde, bare man gjorde noe. Når sannheten skal frem, er det kanskje for mange misjonsaktiviteter. Aktuelt skyldes det antagelig misjonenes glede over den anerkjennelse som er blitt dem til del de siste decenniene: «Misjonærene har vært så flinke, la dem overta, da vet vi at et solid mannskap formidler midlene forsvarlig».

Dette er selvfølgelig riktig fra en side sett. De kristne misjonærer er i det store og hele hederlige mennesker som ønsker å gjøre det maksimale med minimale midler. Men det behøver ikke å innebære noe annet enn at de er ideelle representanter for en velgjørenhets-praksis som ganske visst har en lang tradisjon i u-landene, men som ikke derfor behøver å være i alle deler riktig. Spørsmålet melder seg av og til. Burde misjonene, i stedet for å motta så meget og bli flinke formidlere av u-hjelp i dens nåværende, altfor begrensede omfang, nekte å ta imot fordi de — hvis de vil være realistiske — må se at de innenfor de nåværende strukturer ikke kan foreta annet enn lappverk.

Det er også mulig at misjonene i stadig sterkere grad skulle konsentrere sin «misjonsvirksomhet» mot det «kristne» vesten som opprettholder de umulige strukturer i u-landene. Men igjen: det er lettere å velte ju-ju-altene enn pengevekslernes bord — i selve templet.

Imidlertid: Alt dette trenger ny gjennomtenkning fra misjonenes side, ikke minst i Norge hvor «selskapene» tydeligvis vakler: skal de ta opp til vurdering den dystre verdenssituasjons iboende profeti: det går mot en katastrofe dersom forholdene ikke endres, eller skal de gi seg en lettvindt, og utvilsomt økonomisk innbringende «evangelium» i vold.

Norsk misjon har det siste decennium – og i stigende grad – lånt øre til lokketonene fra den sistnevnte retning, mens de på samme tid har bedyret at deres valg av alliansepartnere er begrunnet ut fra ønsket om å bevare arven fra reformasjonen, i norsk sammenheng forstås dette som Luther-tradisjonen. Samtidig har det foregått en konstant mistenkeliggjørelse av motiver, midler og mål innen den ekumeniske bevegelse.

Det er ikke meningen med disse antydninger å legge opp til en debatt om de nye skisma som man aner mellom den type tenkning som representeres av Kirkenes Verdensråd og den som er representert av Billy Graham og Christianity Today-bevegelsen.

Men hva saklig situasjonsanalyse angår, burde norsk misjon være mer lydhør overfor Kirkenes Verdensråd enn overfor den sistnevnte grupperingers altfor lettvindte uttalelser. I det store og hele fortjener de karakteristikken «sentimental utopisme».

Et visst snev av den samme sentimentale utopisme er også til stede i norsk misjon. Når unge radikalere hevder bestemte krav om rent politiske endringer, svares det altfor ofte: Reis selv ut og gjør noe. Men de unge radikalere, og i særlig grad de kristne blant dem, har forstått at det dreier seg ikke utelukkende om å «reise ut». Systemet må angripes innenfra, fra Europa, de virkelige maktsentra. Det er Europa som på godt og ondt har influert verden, sterkere nå og med dystre konsekvenser enn noensinne.

Det er et spørsmål i hvilken utstrekning misjonærene bør være agenter for en rent patetisk u-hjelp. Det er et spørsmål om de ikke heller burde oppfordres til å stoppe opp og tenke etter, d.v.s. få sin erfaring ikke bare utnyttet av et avlatssystem, men analysert til en langt mer reell u-hjelp.

«Little brother is watching us.»